

Nr 69.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1923 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av lånefonden för rederinringens understödjande jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

Uti en den 9 februari 1923 till riksdagen avlåten proposition (nr 69), vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till kapitalökning för fonden för rederinäringens understödjande å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 168) av herr *E. A. Enhörning* och den andra inom andra kammaren (nr 229) av herr *E. Nylander*, däri hemställts, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, i vad densamma avser den äskade anslagssumman, måtte förklara,

dels att amorteringstiden för redan beviljade lån måtte på ansökan kunna utsträckas till åtta år, förutom de amorteringsfria första tvenne åren — vadan alltså rederilånens giltighetstid skulle bli 10 år,

dels att giltighetstiden för de nya lånen ävenledes utsträckes till 10 år, varav de första tvenne åren — i likhet med hittills — amorteringsfria,

dels att hinder icke skall föreligga för Kungl. Maj:t att efter sig företeende omständigheter samt närmare utredning och prövning i varje särskilt fall medgiva betalningsanstånd, dock så att härigenom icke eftersättes kronans säkerhet och rätt samt att lån under alla förhållanden varder till fullo guldets inom utgången av det tionde året från lyftningsdagen.

I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sin framställning får utskottet hänvisa till motionerna.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 6 saml. 37 häft. (Nr 69.)

Departementschefen anför följande:

»Att rederilånefondens kapitaltillgång redan länge varit otillräcklig för att ens närmelsevis motsvara de krav, som ställts å fonden, torde tillfyllest belysas av de uppgifter angående sökta och beviljade lånebelopp, som jag i nedanstående tabell låtit sammanställa.

Utdelade under år	Antal av Kungl. Maj:ts prövade ansökningar	Summa sökta och prövade lånebelopp	Antal beviljade ansökningar	I de beviljade ansökningarna begärda lånebelopp	Summa beviljade lånebelopp
1914	30	7,178,000	25	6,923,000	3,010,000
1915	28	5,968,500	27	5,953,500	3,140,000
1916	76	23,107,870	33	14,220,870	6,265,000
1917	33	8,062,000	22	4,382,000	3,068,500
1918	33	13,611,000	14	6,576,000	5,090,000
1919	54	40,173,500	16	9,170,000	3,850,000
1920	39	49,956,000	14	36,950,000	3,230,000
1921	46	54,950,000	18	37,335,000	4,308,000
1922	28	20,592,000	9	17,600,000	2,684,000

Såsom av tabellen framgår, hava under senare år till följd av de tillgängliga medlens knapphet blott ett fåtal av de lånesökande kunnat tilldelas lån och detta till jämförelsevis obetydliga belopp. Visserligen har under år 1922 inträtt en avsevärd minskning såväl i antalet lånansökningar som i sammanlagda summan av de framställda lånekraven. Orsaken härtill är emellertid väsentligen att söka däri, att, då vid lånfördelningarna under de föregående åren de lånesökandes anspråk på grund av fondmedlens otillräcklighet endast i mycket ringa omfattning kunnat vinna beaktande, redarna i stor utsträckning ansett lönlöst att inkomma med nya ansökningar.

Ehuru sålunda det lånebehov, som kommit till synes genom ansökningar om lån från rederilånefondens, under det sist förflutna året minskats, torde i själva verket sjöfartsnäringsens kapitalbehov på grund av den depression, som övergått och alltjämt övergår denna liksom andra näringar, hava starkt ökat. Men depressionen har också i viss mån förändrat karaktären av detta behov. De hittills utgivna lånen från fonden hava, särskilt vad angår de senare åren, nästan uteslutande avsetts såsom bidrag till nybyggnader eller nyförvärv av fartyg. Under de förutvarande gynnsamma sjöfartskonjunkturerna och den därav föranledda expansionen har detta varit förklarligt och naturligt. Den sedermera inträdda lågkonjunkturen har emellertid, på sätt kommerskollegium närmare utvecklat, i så hög grad försvagat näringsens ekono-

miska bärkraft, att många rederiföretag för närvarande hava att kämpa med ekonomiska svårigheter av den art och omfattning, att de endast genom mycket energiska ansträngningar kunna övervinnas. Särskilt är det bristen på rörelsekapital, som härvid gör sig starkt gällande. Till följd av de tryckta frakterna tillföres nämligen företagen icke i tillräcklig grad dylikt kapital genom intäkterna av rörelsen, och kapitalanskaffning å den allmänna lånemarknaden är under förhandenvarande förhållanden en både svårtillgänglig och dyrbar utväg. Visserligen har under senare delen av år 1922 en viss ljusning i läget kunnat skönjas. Sålunda utvisa de senaste uppgifterna från Sveriges redareförening, avseende situationen den 30 september 1922, att praktiskt taget allt till föreningen anslutet tonnage då hade sysselsättning, och genom en verkställd särskild undersökning har ådagalagts, att det svenska tonnagets andel av det för fyllandet av landets transportbehov använda totala tonnaget för tiden 1 januari—30 november samma år utgjort 45.12 procent mot av kommerskollegium för år 1921 uppgivna omkring 38 procent. Trots denna ljusning, om vars varaktighet och stadga det för övrigt ännu är för tidigt att närmare uttala sig, arbetar likväl rederinäringen alltjämt, till följd av det tryckta läget å fraktmarknaden, under mycket svåra förhållanden. För landet i dess helhet är det emellertid ett intresse av yttersta vikt, att den svenska handelsflottan, till vars glädjande utveckling rederilånefonden otvivelaktigt kraftigt bidragit, åtminstone icke minskas utan i görligaste mån vidmakthålles, och särskilt att de under de senaste årtiondena startade transoceaniska linjerna, vilka för vår exportindustri varit av utomordentlig betydelse, beredas tillfälle att försvara den plats, som de i hård konkurrens med andra länders motsvarande linjer tillkämpat sig. Det synes mig under sådana omständigheter både befogat och i hög grad önskvärt, att lånemöjligheter i större utsträckning än hittills öppnas för upprätthållandet av viss fartygslinje eller rörelse i allmänhet, oberoende av huruvida för tillfället nyförvärv av fartyg är ifrågasatt eller icke. Härför kräves emellertid oundgängligen en ökning av rederilånefondens redan sedan lång tid tillbaka otillräckliga kapitaltillgång.

Men även för nyanskaffningsändamål är behovet av ökade lånemöjligheter i hög grad trängande. Det må härvid ihågkommas, att en nyanskaffning, även då den avser helt fartyg, icke alltid är liktydig med en tonnageutökning utan många gånger föranledes av nödvändigheten att ersätta försliten, omodern eller oekonomisk materiel med ny. Med den hårda konkurrens, som under de senaste åren kännetecknat utvecklingen på sjöfartens område, är det givetvis av yttersta vikt, att

vår handelsflotta i fråga om fartygsmaterielens beskaffenhet, kostnadsbesparande driftsanordningar m. m. icke står efter det tonnage, med vilket det har att upptaga tävlan. Den måste, om den vill försvara sin rangplats, tillgodogöra sig den moderna teknikens rön, verkställa ombyggnader och nyinstallationer och i viss utsträckning helt ersätta äldre fartygsmateriel med ny. För många rederiföretag har detta under nu rådande förhållanden ställt sig svårt; och särskilt det önskvärda utbytet av tonnage har nog i viss utsträckning måst eftersättas. Emellertid torde man vara berättigad att hysa förhoppning, att det uppehåll i utvecklingen, som av omständigheterna nödvändiggjorts, icke skall bliva av alltför långvarig beskaffenhet utan så småningom avlösas av gynnsammare förhållanden. Sålunda befinna sig fartygsbyggnadspriserna numera i stadigt nedåtgående från den höjd, vartill de uppdrevos under krisåren, och torde kunna förväntas inom en ganska nära framtid hava nått ned till den nivå, då det för rederiföretagen blir möjligt och lönande att i väsentligt ökad omfattning icke blott föranstalta om reparation och ombyggnad av äldre fartygsmateriel utan även kontraktera om nybeställningar av fartyg, därav behov i åtskilliga fall redan nu föreligger. Det är då av stor vikt, att erforderligt kapital kan beredas på skäligen villkor. En ökning av rederilånefonden, vars utlåningsmöjligheter, såsom redan nämnts, länge varit otillräckliga, framstår sålunda även ur nu senast antydda synpunkter såsom i hög grad önskvärd.

Det må i detta sammanhang framhållas, att de statliga åtgärderna till underlättande av kapitalanskaffningen för den svenska sjöfartens upprätthållande och utveckling, utöver sitt allmänt näringsfrämjande syfte, jämväl äga betydelse för beredande av arbete såväl för sjöfolket som ock — till följd av den företrädesrätt, som gives lånesökande, vilken för anskaffande av sin fartygsmateriel begagnar sig av svensk verkstad — för de arbetare, som äro knutna till den för landet så betydelsefulla varvsindustrien.

I likhet med kommerskollegium finner jag det således angeläget, att den ökning av rederilånefonden, som sedan lång tid tillbaka från olika håll påyrkats, nu kommer till stånd. Ökningen, vilken givetvis bör komma icke blott den större utan, i den mån sådant kan finnas lämpligt, jämväl den mindre sjöfarten till godo, synes mig böra avse hela det belopp, om vars beräknande framställning, på sätt jag förut erinrat, gjorts i årets statsverksproposition, eller 3,000,000 kronor. Jag tillstyrker alltså, att ett mot detta belopp svarande anslag, att utgå av lånemedel, bländ utgifter för kapitalökning äskas å riksstaten för budgetåret 1923—1924. Det är min förhoppning, att beloppet i fråga, vilket

är det högsta, som nu kan för ändamålet avses, skall, även om det väsentligen understiger det av kommerskollegium begärda, dock bliva till avsevärt gagn för strävandena att upprätthålla och stödja svensk sjöfart.

Beträffande förvaltningen och användningen av de medel, vilka vid bifall till mitt förslag nu skulle tillgodoföras rederilånefonden, samt dispositionen av inflytande räntor och kapitalavbetalningar å därav utlämnade lån torde böra gälla samma regler, som finnas meddelade i fråga om de redan till fonden anvisade medlen.

Vidkommande slutligen kommerskollegii uttalanden om önskvärdheten i vissa fall av något års uppskov med erläggande av föreskriven amortering å erhållet rederilån ber jag att få erinra, att Kungl. Maj:t, då framställning år 1903 gjordes till riksdagen om anslag för bildande av en rederilånefond, utgick från, att lånetiden borde sättas till tio år, men att riksdagen för sin del bestämt uttalade sig för en något kortare lånetid. I anledning härav föreskrevs, såsom redan nämnts, i kungörelsen den 18 december 1903, att lån, sedan detsamma innehafts amorteringsfritt under två år, skulle under de därpå följande sex åren årligen återbetalas med en sjättedel av det ursprungliga lånebeloppet, så att hela lånet bleve senast inom utgången av det åttonde året tillfullo guldet. I den maximilånetid, som sålunda i anslutning till riksdagens direktiv stadgats, anser jag mig icke böra ifrågasätta någon ändring. Huruvida i något undantagsfall, där särskilt tungt vägande skäl kunna föreligga för frångående av den fastställda amorteringsplanen, utsträckning må beviljas av den amorteringsfria tiden eller uppskov medgivas helt eller delvis med något års amortering, dock alltid så, att lånet tillfullo återbetalas inom den stadgade åttaårsperioden, läser böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning och prövning av de förebragta omständigheterna bedöma.»

Utskottet anser sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande de motionsvis gjorda yrkandena om vissa lättnader med avseende å lånevillkoren vill utskottet erinra, att redan i propositionen förutsatts, att Kungl. Maj:t skulle äga, efter närmare utredning och prövning av de förebragta omständigheterna bedöma, huruvida i något undantagsfall, där särskilt tungt vägande skäl kunna föreligga för frångående av den fastställda amorteringsplanen, utsträckning må beviljas av den amorteringsfria tiden eller uppskov medgivas helt eller delvis med något års amortering, dock alltid så, att lånet tillfullo återbetalas inom den stadgade åttaårsperioden. Mot en sådan anordning har utskottet intet att erinra. Beträffande redan beviljade lån synas emeller-

*Utskottets
yttrande.*

tid omständigheterna tala för att möjlighet beredes Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva den ytterligare lättnad i återbetalningsvillkoren, som innebäres i motionärernas förslag om utsträckning av lånetiden till 10 år. Utskottet anser således, att, under samma förutsättningar som ovan angivits för ändring av amorteringsplanen inom gällande lånetid av åtta år, Kungl. Maj:t bör äga rätt att i avseende å äldre lån medgiva utsträckning av lånetiden till tio år.

Utskottet hemställer,

a) att riksdagen må till kapitalökning för fonden för rederinäringens understödjande å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, att utgå av lånemedel,

b) att herrar Enhörnings och Nylanders i ämnet väckta motioner må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 17 april 1923.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *A. C. Lidblad*, *C. J. G. Swartz*, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. F. Lamm*, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *O. U. B. Olsson*, *C. G. Ekman*, *O. Bergqvist*, *E. A. Hallin*, *P. A. Bergström* och *F. O. Strutz* samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *J. Jönsson* i Revinge, *O. H:son Waldén*, *P. Nilsson* i Bonarp, *C. R. Jansson* i Falun, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *S. Bengtsson* i Norup, *J. D. Norman*, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *A. Å Törnkvist* i Karlskrona och *P. M. Olsson* i Blädinge.